

ARTĂ MUZICALĂ

MUSICAL ART

CU PRIVIRE LA CERCETAREA INTERPRETĂRII CREAȚIILOR VOCALE FOLCLORICE ÎN CONTEMPORANEITATE

ON THE RESEARCH OF THE VOCAL FOLKLORE CREATIONS PERFORMING IN CONTEMPORANEITY

LARISA SPRINCEAN¹,

doctorandă,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0009-0006-8929-355X>

CZU 784.4(498):781.68

DOI <https://doi.org/10.55383/ca2025.01>

În acest articol vom încerca să elucidăm complexitatea unei probleme necercetate în etnomuzicologia contemporană legată de interpretarea creațiilor vocale folclorice preluate din mediu tradițional și transferate în scena de spectacol, care are alte reguli și norme de interpretare. Procesul a pornit odată cu apariția profesionalismului instrumental de tradiție orală și s-a declanșat în secolul al XIX când folclorul muzical a devenit obiect de studiu și promovat în mass media. Dacă până spre începutul secolului XX mediul firesc de existență a folclorului era încă prezent și interpretul venea din tradiție cu „bagajul” de cunoștințe bine pregătit, iar condițiile de spectacol public nu afecta esența producțiilor executate, astăzi cântărețul este școlit în cadrul academic și are nevoie de fundamentare teoretică și practică pentru a nu se pronunța în scenă cu un amatorism vulgar, profanând cântecul tradițional.

Cuvinte-cheie: folclor vocal, interpretare, tradiție, scenă, spectacol, cercetare, metodologie

In this article we will try to elucidate the complexity of an unresearched problem in contemporary ethnomusicology related to the interpretation of folkloric vocal creations taken from the traditional environment and transferred to the performance stage, which has other rules and norms of interpretation. The process started with the emergence of the instrumental professionalism of oral tradition and was triggered in the 19th century when musical folklore became an object of study and promoted in the mass media. If until the beginning of the 20th century the natural environment of folklore was still present and the performer came from tradition with a well-prepared "baggage" of knowledge, and the conditions of public performance did not affect the essence of the performed productions, today the singer is schooled in the academic framework and needs theoretical and practical substantiation in order not to express himself on stage with vulgar amateurism, desecration of the traditional song.

Keywords: vocal folklore, performing, tradition, stage, spectacle, research, methodology

¹ E-mail: larisa_sprincean@mail.ru

Introducere

Astăzi, cântecul folcloric este modificat sub diferite aspecte și pretexte: modă, cerințe noi legate de scenă, altă mentalitate, alt mod de trai etc. La prima vedere fiind un proces firesc, el poate fi dăunător și periculos prin posibila nivelare cultural-artistică, prin standardizarea și stereotiparea elementelor stilistice ale valorilor folclorice, în plus, actualitatea artistică pierde mult din valoarea sa și din cauza că produsul folcloric „nou” nu-și poartă numele său propriu. Există cercetări referitoare la creația populară/folclorică contemporană, axată pe melosul tradițional, încercându-se o definiție a diferitor straturi și elemente ale acestui produs. Vasile Chiseliță subliniază: „A fost suficient să treacă nu mai mult de două decenii, la limita dintre secolele XX și XXI, ca să înțelegem, cu o evidentă întârziere față de savanții din Occident, că vechile concepte despre muzica zisă populară (asociată cu epitetul folclorică, orală, tradițională, țărănească, din popor), cu care operează etnomuzicologia, nu mai sunt lucrative și relevante în noul context social și cultural, substanțial schimbat, sub imboldul proceselor de modernizare, globalizare economică, culturală și tehnologică, ce s-au înregistrat în așa-numita „perioadă de tranziție”, marcată de căderea „cortinei de fier” în anii 1989–1990, care despărțea, abuziv și totalitar, două lumi: Estul de Vestul bătrânului continent” [4 p. 23]. În vizorul interesului nostru este imensul strat folcloric/tradițional vocal, cel creat în timp de autorul anonim, executat în mediul firesc al existenței comunității rurale, care în prezent a devenit un produs al spectacolului de diferit gen, transferat în al spațiu interpretativ.

Problema cercetării

Se știe că, actanții din cultura tradițională se manifestau în același timp ca actori și ca spectatori. Rolurile au existat dintotdeauna, în sensul că reprezentanții colectivității rurale erau împărțiți în colportori mai mult sau mai puțin activi, implicați cu funcții sau în grade diferite în actele și gesturile lumii tradiționale, artistice. În plus, între rolurile lor granița era reversibilă, flexibilă, tranzientă. În contextul spectacular contemporan, diferențierea de rol e pe deplin conștientizată, asumată și în cele din urmă exersată, studiată, devenind specializare.

Actualitatea și importanța realizării unei cercetări fundamentale în domeniul artei interpretative vocale populare sunt argumentate prin amploarea și diversitatea fenomenului canto-ului popular în prezent, repertoriul axat în mare parte pe creații vocale tradiționale, supuse unor procese și transformări, uneori radicale, la preluarea și transpunerea lor în interpretare de spectacol public și necesitatea analizei multiaspectuale a fenomenului; prin politica actuală atât la nivel național, cât și internațional, legată de protejarea și salvagardarea

patrimoniului cultural intangibil; de asemenea prin lipsa unor studii majore și exhaustive consacrate interpretării vocale populare.

O astfel de cercetare va avea drept scop identificarea, sistematizarea și analiza mecanismelor de transpunere a creațiilor folclorice vocale în context scenic, care vor permite păstrarea caracteristicilor fundamentale ale acestor creații. Pentru aceasta este absolut necesar de a determina contextul tradițional de execuție al creațiilor vocale folclorice; a elucida specificul interpretării genurilor și speciilor folclorului muzical vocal; de a analiza fenomenul contemporan de interpretare scenică a folclorului muzical vocal; a sistematiza și fundamenta științific particularitățile execuției producțiilor folclorice vocale în sistemul tradiție – context scenic contemporan; și nu în ultimul rând este important de a demonstra în practica artistică dezideratele cercetării.

Metodologia cercetării

Evident, o cercetare fundamentală presupune crearea unei baze teoretice și metodologice, consultarea diferitor surse – ne referim la studii și articole de specialitate și din științe conexe; colecții de folclor; înregistrări de producții vocale folclorice de arhivă, realizate în urma investigațiilor de teren; materiale audio-video din spectacole contemporane live; siteuri ale interpreților de muzică populară; You Tube etc., de asemenea, repertoriul prezentat la concursuri și festivaluri de folclor muzical.

Bibliografia trebuie să acopere un spectru larg de subiecte și informație, necesare pentru elaborarea sistemului metodologic și dezvoltarea plenară a dezideratelor cercetării, realizând în final scopul propus. Evidențiem câteva surse pe care le considerăm valoroase pentru tratarea temei date. Astfel din domeniul istoriei culturii tradiționale imateriale numim lucrările autorilor: Ghilaș V. *Muzica etnică: tradiție și valoare* [8], Cosma O. L. *Hronicul muzicii românești* [5], Crețu V. T. *Ethosul folcloric – sistem deschis* [6], Marian-Bălașa M. *Studii și materiale de antropologie muzicală* [11], *Noi istorii ale muzicii românești. De la vechi manuscrise la perioada modernă a muzicii românești*, volumele I și II [12, 13], Vrabie Gh. *Folclorul. Obiect, principiu, metodă, categorii* [18], monografia *Arta muzicală din Republica Moldova. Istorie și modernitate* [1] ș.a.

Specificul genurilor și speciilor vocale folclorice sunt reflectate în publicațiile consacrate acestui subiect, dintre care propunem: Hîncu A. *Genurile și speciile folclorului românesc* [9], Rădulescu S. *Cântecul. Tipologie muzicală* [15], Sulițeanu Gh. *Cântecul de leagăn* [17] ș.a.

Un aspect important și fundamental elucidat în cercetarea inițiată este cel legat de interpretarea creațiilor vocale folclorice în mediu tradițional. La acest capitol, cu regret, au

fost scrise puține lucrări științifice. Totuși utile sunt articolele: Badrajan S. *Limbajul improvizăției în doină și baladă* [2], Doroș S. *Aspecte ale interpretării ornamentelor în cântecul tradițional* [7], Rădulescu-Pășcu C. *Ornamentica melodicii vocale în folclorul românesc* [14] etc.

Problema circulației folclorului în contemporaneitate, rolul festivalurilor și concursurilor de folclor, a mass-media este încă o latura importantă și absolut necesară, care trebuie să fie abordată în procesul cercetării. În acest scop sunt utile lucrările: Chiseliță V. *Muzică tradițională, folclorică, neo-tradițională și populară: de la metaforă la metodă de cercetare a sistemului culturii populare sincretice contemporane din Republica Moldova* [4], Lupașcu M. *Muzici populare de consum. Manipulare și globalizare* [10], Stere A. *Modificări de semnificație a ritualului în contextul scenic* [16] ș.a.

Informație valoroasă cu referire la particularitățile structurale și interpretative ale speciilor vocale folclorice ne oferă manualele de folclor literar și muzical, de asemenea și diferite colecții de folclor muzical editate. Un filon informațional îl constituie enciclopediile și dicționarele consacrate terminologiei, genurilor muzicale etc., de asemenea diverse surse electronice. Un rol important în realizarea scopului propus îl are experiența personală a autoarei articolului ca interpretă de muzică populară.

Cunoaștem că metodologia cercetării ca sistem al strategiilor, tacticilor, metodelor, tehnicilor, instrumentelor în cercetarea științifică include metode, adică – proceduri și operații de cunoaștere empirică și teoretică în studierea fenomenelor, dar și anumite principii. Astfel, baza metodologică a cercetării trebuie să cuprindă metode utilizate în diferite științe, care, în funcție de specificul și domeniul de cunoaștere, primesc o implementare (caracteristici) specifice. Una dintre cele mai simple metode aplicate în etapa inițială a cercetării este observația. Această metodă de cunoaștere constă în observarea intenționată, metodică a unui obiect, proces sau fenomen specific. Ea presupune o constatare a faptelor ca atare: cum apar ele în mediul natural. Este mai ușor să observăm procesul care se întâmplă în prezent în fața ochilor noștri. Pe lângă observarea prezentului, putem observa trecutul pe baza documentelor istorice și a mărturiilor contemporanilor, iar materialele de arhivă audio și video sunt forate importante pentru cercetarea noastră. Principalele cerințe pentru observație sunt obiectivitatea, precum și capacitatea de a verifica datele obținute prin observații suplimentare sau alte metode de cercetare științifică.

Observația este urmată de o descriere, adică o reprezentare a unui produs prin enumerarea diverselor detalii. Prin descriere, arătăm conținutul acestuia. Prin urmare, descrierea ar trebui să includă atât de multe puncte, încât obiectul descris să iasă în evidență printre altele și să poată fi recunoscut.

Orice proces de cunoaștere este un conglomerat de concepte, care în stadiul inițial al cercetării reprezintă o masă eterogenă, un complex, iar prima ordonare are loc prin descrierea, găsirea trăsăturilor comune și distinctive ale diferitelor obiecte și fenomene și, pe această bază, gruparea lor. Așa are loc clasificarea. Clasificarea este distribuția fenomenelor și obiectelor în grupuri în funcție de trăsături comune sau diferite, de anumite principii. În cercetarea noastră, clasificarea este aplicată la diferite nivele: gen, specii, elemente structurale, particularități interpretative ș.a.

O altă metodă științifică folosită, care se bazează pe trecerea de la premise particulare la concluzii generale, este inducția, ce se axează pe analiza legăturilor și relațiilor esențiale dintre fenomene și obiecte și, datorită formei sale logice, ne oferă doar concluzii necesare. Metoda opusă inducției este deducția. Aici concluzia decurge din premise. Inducția și deducția sunt foarte strâns legate. Inducția oferă material și informații deducției. Deducția conferă inducției formă și scop, regularitate. Inducția și deducția sunt de natură similară – analizei și sintezei, pe care la fel le-am folosit în studiul realizat.. Analiza se bazează pe împărțirea unui întreg în părți și studierea acelor părți. Sinteza presupune alinierea întregului și a părților sale componente. A fost utilizată după analiza diferitelor componente ale textului muzical pentru a recrea integritatea disecată. Sinteza este recrearea unității.

O metodă importantă pe care trebuie să o folosim este metoda de cercetare sistematică. Prin abordarea sistemică punem accent pe relațiile și conexiunile, care sunt mai importante decât elementele în sine. Această metodă se combină cu cea comparată, a determinismului social și cea istorică, care presupune principiul istorismului, care impune studiul oricărui fenomen în procesul apariției și dezvoltării sale, în legătură cu condițiile istorice care l-au dat naștere. Principiul istorismului se concretizează în metoda istorică comparativă, cu ajutorul căreia se pot găsi în comparație aspectele generale și speciale ale diverselor fenomene istorice. Putem stabili diferite etape ale evoluției unui anumit obiect. Metoda istorică ne va ajuta la găsirea schimbărilor, care au apărut la subiectul studiat și, după analiza acestora, la stabilirea tendințelor de evoluție ulterioară. Principiile fundamentale care însoțesc orice cercetare în domeniul folclorului, sunt obiectivitatea și respectarea autenticității, principii, ce vor sta și la baza studiului nostru.

Concluzii

Așadar, am identificat în acest articol trei aspecte importante legate de cercetarea fenomenului interpretării creațiilor vocale folclorice în condiții contemporane de scenă, de spectacol pentru public, și anume: obiectul/subiectul ce necesită studiat; ramificările

documentare, care vor sta la baza cercetării și principalele metode, ce vor fi aplicate pentru a realiza scopul propus.

Referințe bibliografice

1. *Arta muzicală din Republica Moldova: Istorie și modernitate*. Chișinău: Grafema Libris, 2009.
2. BADRAJAN, S. Limbajul improvizației în doină și baladă. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. 2021, nr.4 (41). Chișinău: Notograf Prim, 2021, pp. 14–18.
3. BUNEA, D., DRAGOI, V. Valențe poetice și muzicale în cântecul propriu-zis din valea Nistrului (în baza înregistrărilor din Arhiva de Folclor a AMTAP din Chișinău și a propriilor investigații pe teren). In: *Congresul internațional de muzicologie*, ed. a 4-a, 26–28 oct., 2018. Timișoara: Eurostampa, 2018, pp.102–107.
4. CHISELIȚĂ, V. Muzică tradițională, folclorică, neo-tradițională și populară: de la metaforă la metodă de cercetare a sistemului culturii populare sincretice contemporane din Republica Moldova. In: *Arta*, 2014. Ser. Arte audiovizuale. Chișinău: Garomont, 2014, vol. XXIII, nr. 2, pp. 22–28.
5. COSMA, O. L. *Hronicul muzicii românești*. Vol. 1. București: Editura Muzicală, 1973.
6. CREȚU, V. T. *Ethosul folcloric – sistem deschis*. Timișoara: Facla, 1980.
7. DOROȘ, S. Aspecte ale interpretării ornamentelor în cântecul tradițional. In: *Buletin Științific. Revistă de etnografie, științele naturii și muzeologie*. 2011, vol. 15 (28), pp. 59–64.
8. GHILAȘ, V. *Muzica etnică: tradiție și valoare*. Chișinău: Grafema Libris, 2007.
9. HÂNCU, A. *Genurile și speciile folclorului românesc*. Chișinău: Grafema Libris, 2003.
10. LUPĂȘCU, M. Muzici populare de consum: manipulare și globalizare. In: *Datina*. 2006, nr. 40.
11. MARIAN-BALAȘA, M. *Studii și materiale de antropologie muzicală*. București: Editura Muzicală, 2003.
12. *Noi istorii ale muzicii românești: de la vechi manuscrise la perioada modernă a muzicii românești*. Vol. I. București: Editura Muzicală, 2020.
13. *Noi istorii ale muzicii românești: Ideologii, instituții direcții componistice în muzica românească din secolele XX-XXI*. Vol. 2. București: Editura Muzicală, 2020.
14. RĂDULESCU-PAȘCU, C. *Ornamentica melodicii vocale în folclorul românesc*. București: Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, 1998.
15. RĂDULESCU, S. *Cântecul: tipologie muzicală I. Transilvania meridională*. București: Editura Muzicală, 1990.
16. STERE, A. Modificări de semnificație a ritualului în contextul scenic. In: *Anuarul Institutului de Etnografie și folclor „Constantin Brăiloiu”*. 2000–2002. București: Editura Academiei Române, 2004. Vol. 11–13.
17. SULIȚEANU, Gh. *Cântecul de leagăn*. București: Editura Muzicală, 1986.
18. VRABIE, Gh. *Folclorul: obiect, principiu, metodă, categorii*. București: Editura Academiei RSR, 1970.